

Mustapäätasku

pilkottiin – mistä uudet lajit tunnistaa?

Mustapäätasku jaettiin viime vuoden lopulla kolmeen eri lajiin, joista kaksi on Suomessa säännöllisesti nähtäviä harvinaisuuksia. Nyt on oikea aika opetella määrittämään lajiparin linnut toisistaan ennen kevään tuloa!

Suomi seuraa lintulajien taksonomiassa Euroopan rareiteettitoimikuntien taksonomista yhteiselintä AERC TACia, jonka suositukset on perinteisesti otettu meillä saman tien käyttöön. Viime vuoden lopulla mustapäätasku jaettiin kolmeen eri lajiin: itäiseen sepeltaskuun (*Saxicola maurus*) ja läntiseen mustapäätaskuun (*S. rubicola*) sekä afrikkalaiseen sisarlajiin *S. torquatus*, jolle ei vielä vahvistettu suomenkielistä nimeä.

Mustapäätaskun levinneisyys kattaa pääosan Eurooppaa, Atlantin rannikolta aina Keski- ja Etelä-Euroopan halki Kaspianmerelle asti. Valtaosassa lajin levinneisyysaluetta elää nimialalaji, ja alalaji *hibernans* asuttaa Brittein saaria.

Sepeltaskun levinneisyys ulottuu halki Aasian, ja laji on Länsi-Venäjällä levinneisyytensä länsireunalla. Sepeltaskusta erotetaan alalajit *armenicus*, *indicus*, *maurus*, *przewalskii*, *stejnegeri* ja *variegatus*. Suo-

Sekä mustapäätaskuilla (yllä) että sepeltaskukoirailla (alla) on musta pää kurkkua myöten, ja kaulan sivuille tulee selvä valkea sepel. Mustapäätaskukoirailla yläperä voi olla melko laajalti valkoinen. Keskeisin ero löytyy pispimpien pyrstön yläpeitinhöyhenten väristä ja kuvioinnista. Mustapäätaskukoirailla näissä höyhentissä on tumma rusehtava kärki ja usein tummaa ruotijuovaa (ks. äärivaalea esimerkki Linnut-vuosikirja 2009:14). Sepeltaskukoirailla höyhenten keskustat eivät eroa muusta yläperän kuvioinnista, mutta höyhentissä voi olla okran sävyä. Mustapäätaskuilla on keskimäärin enemmän punaista vatsapuolella kuin sepeltaskuilla, joilla puolestaan kaulan valkoinen sepel on voimakkaampi, mutta nämä tuntomerkit ovat vain suuntaa-antavia.

Iso-Britannia, 6.5.2006. JUHKA NIEMI

Kuwait, 23.3.2008. JUHKA J. NIEMI

Kypros, 22.2.2007, Jukka J. Nurmi

Mustapäätasku- (yllä) ja sepeltaskukoirailla (alla) on eroa myös siiven alapeitinhöyhenissä ja kainalohöyhenissä. Mustapäätaskukoirailla alue on tyypillisesti harmaa, mutta joillakin yksilöillä osa siiven alapeitinhöyhenistä voi olla varsin mustia. Tumma alue on kuitenkin suppeampi ja kirjavampi kuin sepeltaskulla, jolla yhtenäinen musta alue ulottuu myös kainalohöyheniin muodostaen voimakkaan kontrastin vaaleisiin siipisulkiin. Siiven alapinnan kuviointia on hankala nähdä maastossa, mutta valokuvista se on usein tulkittavissa.

Kazakistan, 6.6.2008, Jukka J. Nurmi

messä havaitaan ainakin nimialalajia *maurus*, joskin itäisen Aasian alalaji *stejnegeri* on erittäin samannäköinen. Mustapäätaskun ja sepeltaskun levinneisyyksien väliin jää leveähkö Kaspianmereltä Fennoskandiaan ulottuva vyöhyke, jossa kumpikaan laji ei pesi. Lajit eroavat toisistaan selvästi geneettisesti, toisaalta DNA-aineiston perusteella sepeltasku voitaisiin jakaa edelleen useampaankin lajiin.

Sepeltasku on syksyn laji

Sepeltaskuja on määritetty Suomessa vuoden 2010 loppuun mennessä yhteensä 236 yksilöä. Vanhin havainnoista on Oravaisissa 21.–21.5.1969 määritetty koiras, mutta vanhojen hyvin dokumentoitujen havaintojen tarkistaminen saattaa muuttaa tilannetta. Laji on ollut jokavuotinen vuodesta 1974, mutta parhaimmat vuodet painottuvat selkeästi 1990-luvulle. Vuosina 1991–97 havaittiin peräti sata sepeltaskua, joista 1992 huimat 28 yksilöä. 2000-luvulla on havaittu keskimäärin viisi yksilöä vuodessa.

Selkeitä keväthavaintoja on yhteensä 66 yksilöstä. Näistä aikaisimmat ovat Vaasassa 8.4.1984 havaittu naaras ja 13.4.2004 Kittilässä havaittu koiras. Valtaosa havainnoista on kuitenkin tehty vasta vapun jälkeen, ja muutto jatkuu aina kesäkuulle asti.

Kesäisiä reviiiriin viittaavia havaintoja on 35 yksilöstä. Pesintä on varmistettu neljä kertaa: 1992 kolmesti (Kuusamo 2, Utsjoki 1) ja 1997 (Kuusamo). Pesinnät ovat tuotta-

Mustapäätaskukoiraiden ikä on hyvissä olosuhteissa määritettävissä siiven perusteella. Kuvan nuorella koiralla vaihtuneet siiven peitinhöyhenet erottuvat pikimustina ruskeammista nuoruuspuvun peitinhöyhenistä ja alulasta. Vanhalla linnulla myös alula ja siipisulat ovat vaihtuneet mustanpuhuviksi. Sepeltaskulla iän määrittäminen on hankalampaa. Huomaa myös tummat viirut kupeilla, mikä on tyypillisempää mustapäätaskulla kuin sepeltaskulla, vaikka ei olekaan diagnostinen tuntomerkki. Helsinki, 15.5.2009. MICHA FAGER

Mustapää- ja sepeltaskunaarilla pää on ruskea, päälaki viiruinen ja kaulan sepel on heikko, sepeltaskulla usein olematon. Sepeltaskunaarilla (kuvassa) on usein heikko silmäkulmajuova ja valkea kurkku. Sepeltaskunaarilla yläperä on laajalti vaalea, selkeästi muusta yläpuolesta poikkeava. Värisävy on valkea tai kellertävän buffi. Lemland, 19.5.1996. TEEMU LEHTINIEMI

neet yhteensä 20 poikasta (7+5+5+3). Sekapesintöjä pensastaskun kanssa tunnetaan kaksi: 1986 Joensuu koiras ja 2003 Kuusamo naaras. Pesintöjen lisäksi vähintään viikon pituisia revierejä on todettu 13 (12 koirasta, 1 naaras), jotka painottuvat pesintöjen tapaan Itä-Suomeen.

Sepeltaskuhavainnot painottuvat mustapäätaskua enemmän syksyyn, sillä lähes puolet (115) on elo–joulukuulta. Puolet syyshavainnoista on lokakuulta. Myöhäisimmät havainnot ovat joulukuun alusta: 5.–8.12.1981 Turku ja 1.–4.12.1991 Kotka.

Mustapäätasku runsastuu

Mustapäätaskun ensihavainto koskee Turussa 22.–26.3.1982 havaittua naarasta. Tämän jälkeen lajista on kertynyt vuoden 2010 loppuun mennessä havaintoja 71 yksilöstä. Vuodesta 1993 lähtien laji on ollut jokavuotinen, ja määrät ovat olleet selkeässä kasvussa, mikä heijastaa läntisen Euroopan kannan kasvua. Yleisesiintymisen onkin varsin lounaispainotteinen: kolme neljäsosaa havainnoista on Ahvenanmaalta, Varsinais-Suomesta, Satakunnasta tai Uudeltamaalta. Parhaimpina vuotena 2006 havaittiin peräti 15 mustapäätaskua.

Mustapäätaskuhavainnot painottuvat kevääseen. Selkeitä kevähavaintoja on 64 yksilöstä, ja havainnot ovat noin kuukauden sepeltaskua aikaisempia. Kevään aikaisimmat ovat Paraisilla 8.3.2008 havaittu koiras ja Salossa 17.3.1994 havaittu naaras. Mustapäätaskusta on vain kolme kesähavaintoa ja neljä syyshavaintoa elo–lokakuulta, joista myöhäisin Mustasaaresta 28.9.–23.10.1999. Valtakunnallinen rareiteetikomitea tarkisti mustapäätaskuhavainnot vuoteen 2011 asti, mutta tämän vuoden alusta tarkistus siirtyi paikalliskomiteoille.

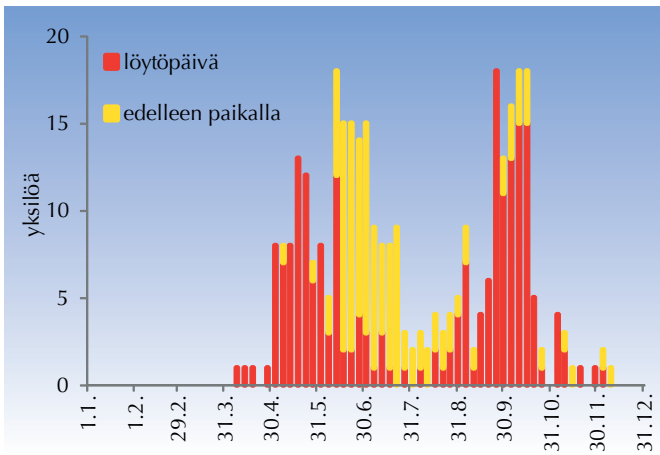
Mustapäätaskunaaraan pää on tummempi ja myös kurkku on usein tumma. Tummimmat mustapäätaskunaaraat voivat jopa muistuttaa koirasta, kuten kuvassa oleva lintu. Espanja, 9.4.2011. HANNU HUHTINEN

Mustapäätaskunaarilla yläperä on ruskea ja höyhenten keskustoissa on ruotia pitkin kulkevia viiruja. Kypros, 19.2.2007. JUKKA J. NURMI

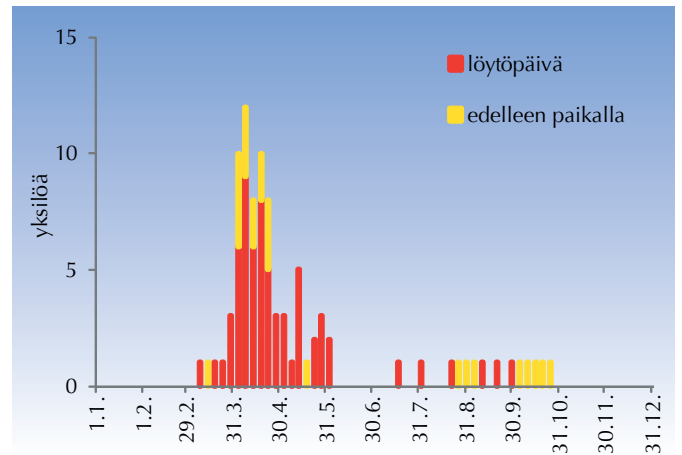

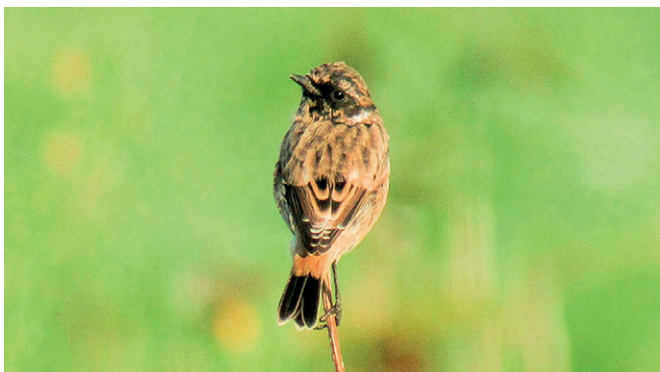
Valtaosa syksyisistä linnuista Suomessa on naaraspukuisia, todennäköisesti nuoria lintuja. Tuoreessa puvussa erot yläperässä ovat lajien välillä selvempiä. Sepeltaskulla (kuvasa) yläperä on syksyisin laajalti kellerävän buffi tai valkea. Kannattaa huomata, että sepeltaskun yläperä saattaa tuoreessa puvussa olla hyvinkin voimakkaan punertavanvärinen, mikä saattaa johdattaa ajatukset mustapäätaskun suuntaan. Sepeltaskun yläperä on kuitenkin aina laajalti kuvioiton. Mustapäätaskulla yläperä on ruskea ja höyhenissä on tummat ruotjuovat. Lisäksi koirassepeltaskut saattavat syksyllä olla varsin voimakkaan värisiä alapuolelta, mikä niin ikään saattaa olla hämäävää. Intia, 12.12.2006. LAURI MÄENPÄÄ

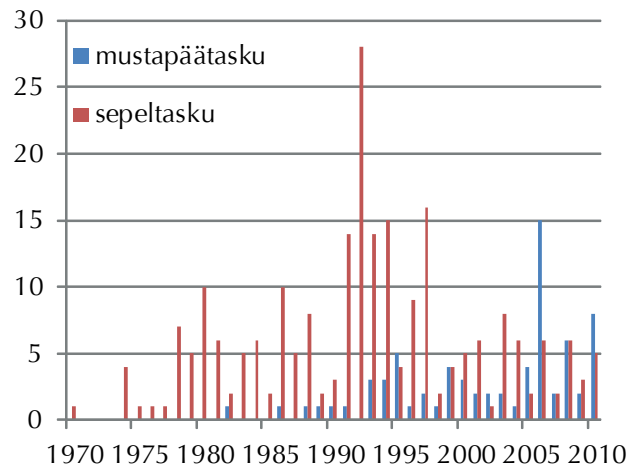
Sepeltaskuja on määritetty Suomessa huhtikuulta joulukuun alkuun. Keväällä koiraita on havaittu yli kaksi kertaa enemmän ($n = 46$, mediaani 16.5.) kuin naaraita ($n = 20$, 17.5.). Keltainen alue kesällä kuvaa reviiriä pitävien lintujen viipymistä (pesivien parien nuoret linnut eivät sisälly kuvaajaan). Syyshavaintojen mediaani on 3.10.

Mustapäätaskun havainnot painottuvat Suomessa voimakkaasti kevääseen. Koiraita ($n = 33$, mediaani 15.4.) ja naaraita ($n = 32$, mediaani 22.4.) on havaittu keväällä yhtä paljon.

Vanhan syksyisen sepeltaskukoiraan tunnistaa iälleen laajasta mustasta kurkkulapusta, ja sepeltaskuksi lintu on määritettävissä pisimpien yksiväristen pyrstön yläpeitinhöyhenen perusteella. Mustapäätaskulla höyhenen keskustat olisivat selvästi tummameskustaiset. Syksyisiä vanhoja koiraita on määritetty vuoden 2010 loppuun mennessä vain viisi, joista neljä syyskuun alkupuoliskolla. Lappeenranta, 3.8.2011. JARMO PIRHONEN

Mustapäätaskuhavaintojen määrä on hiljalleen kasvanut, kun taas sepeltasku näyttäisi taantuneen 1990-luvun huippuvuosista. 2000-luvulla lajeja on havaittu Suomessa suunnilleen yhtä paljon.

Sepeltaskun Kaspianmeren alueella pesivä alalaji *S. m. variegatus* on havaittu muun muassa Ruotsissa ja Norjassa. Alalajin koiras on helppo tuntea kaikissa puvuissa pyrstön lähes kivitaskumaisesta kuvioinnista, mutta naaraalla kuvio on vaatimattomampi eikä välttämättä erotettavissa maastossa. Läheinen *S. m. armenicus* muistuttaa edellistä alalajia, mutta sillä on valkoista pyrstösulkien tyvellä hiukan niukemmin. Israel 24.3.2011. RONI VÄISÄNEN

Tuntemus parantunut

Lajilleen määrittämättömiä mustapäätas-kuja on havaittu vuoden 2010 loppuun mennessä 89 yksilöä. Määritettyjen osuus on noussut huomattavasti tietämyksen parantuuessa (1970-luvulla 47 % määrittämättä, 1980-luvulla 29 %, 1990-luvulla 19 % ja 2000-luvulla 9 %). Valtaosa näistä yksilöistä on keväisiä ja alkukesäisiä koiraita. Määrittämättömien kevähavaintojen ajoitus osuukin lajien esiintymishuippujen puoliväliin (mediaani 5.5., n = 60).

Mustapäätaskun ja sepeltaskun erottaminen on hankalinta keväisin ja kesäisin lintujen ollessa kaikkein kuluneimmassa pu-

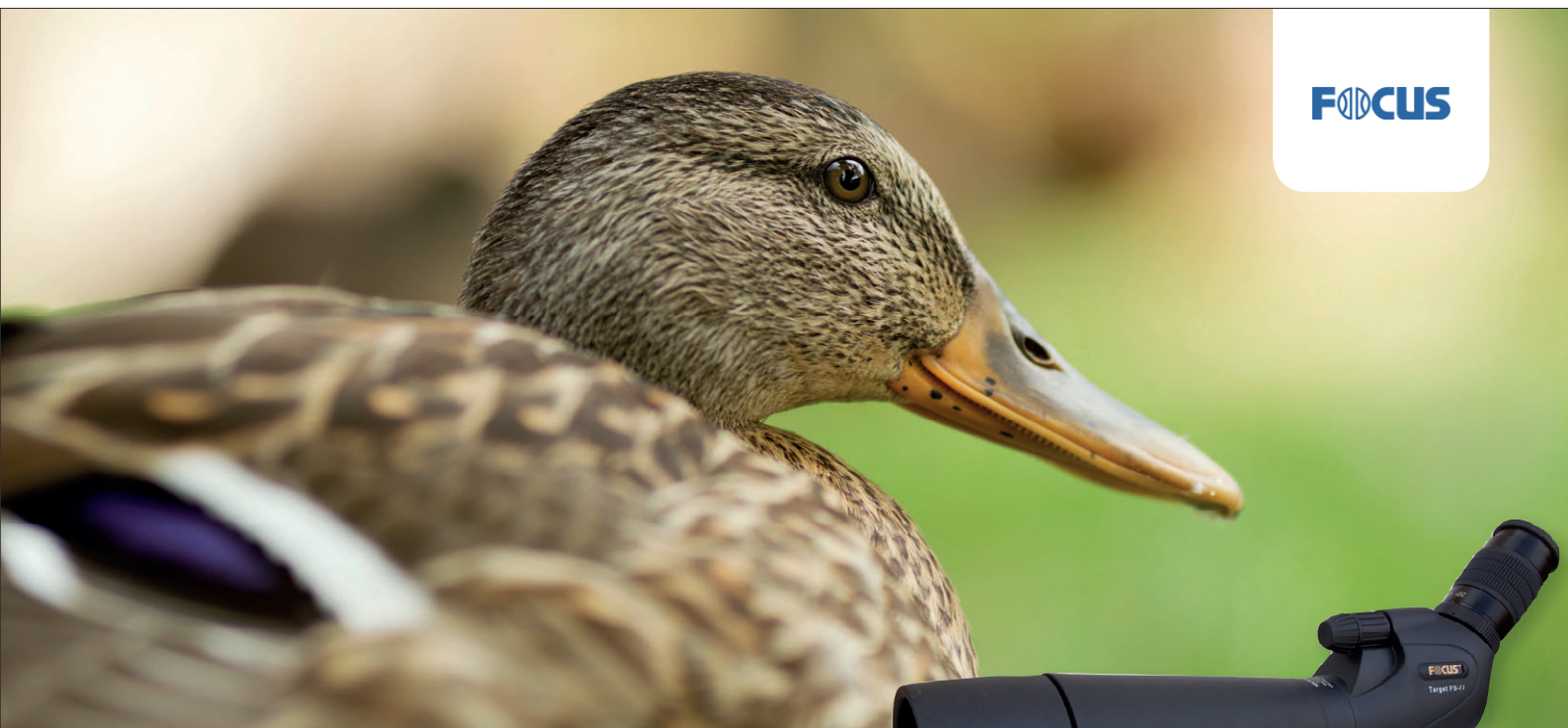

vussa. Etenkin osa koiraista voi olla hyvin vaikeita. Parhaimmat tuntemerkit löytyvät yläperän seudulta. Molempien lajien sukupuolet on yleensä helppo tuntea keväisin ja alkukesästä, ja määrittäminen kannattaa aloittaa sukupuolesta. Lajiparin määrittäminen on esitetty tarkemmin kuvissa ja kuvateksteissä.

Lisää mustapäisistä taskuista:

AERC TACin suositukset: <http://www.aerc.eu/tac.html>
Jännes H. 1990: Mustapäätaskun *Saxicola torquata* alalajien ja sukupuolen määrittämisestä sekä lajin esiintymisestä Suomessa. Lintumies 25: 162–175.

Hellström, M. & Wærn, M. 2011: Field identification and ageing of Siberian Stonechats in spring and summer. British Birds 104: 236–254.

Koe enemmän Focus Target kaukoputkilla

Focus Target on täysin uusi sarja laadukkaita ja kestäviä kaukoputkia, joissa on erinomainen hinta-/laatu suhde. Kaikki mallit ovat vesitiiviitä, kumipäällysteisiä ja niissä on myös mahdollisuus nopeaan tarkennukseen. Lisäksi niissä on vastavalosuojat ja jalustakiinnitys.

Target FS77 20-60x77
249,-

 Kärkkäinen

se edullisen ostamisen tavaratalo

YLIVIESKA | OULU | II | LAHTI | keskus 010 430 3000 | karkkainen.com